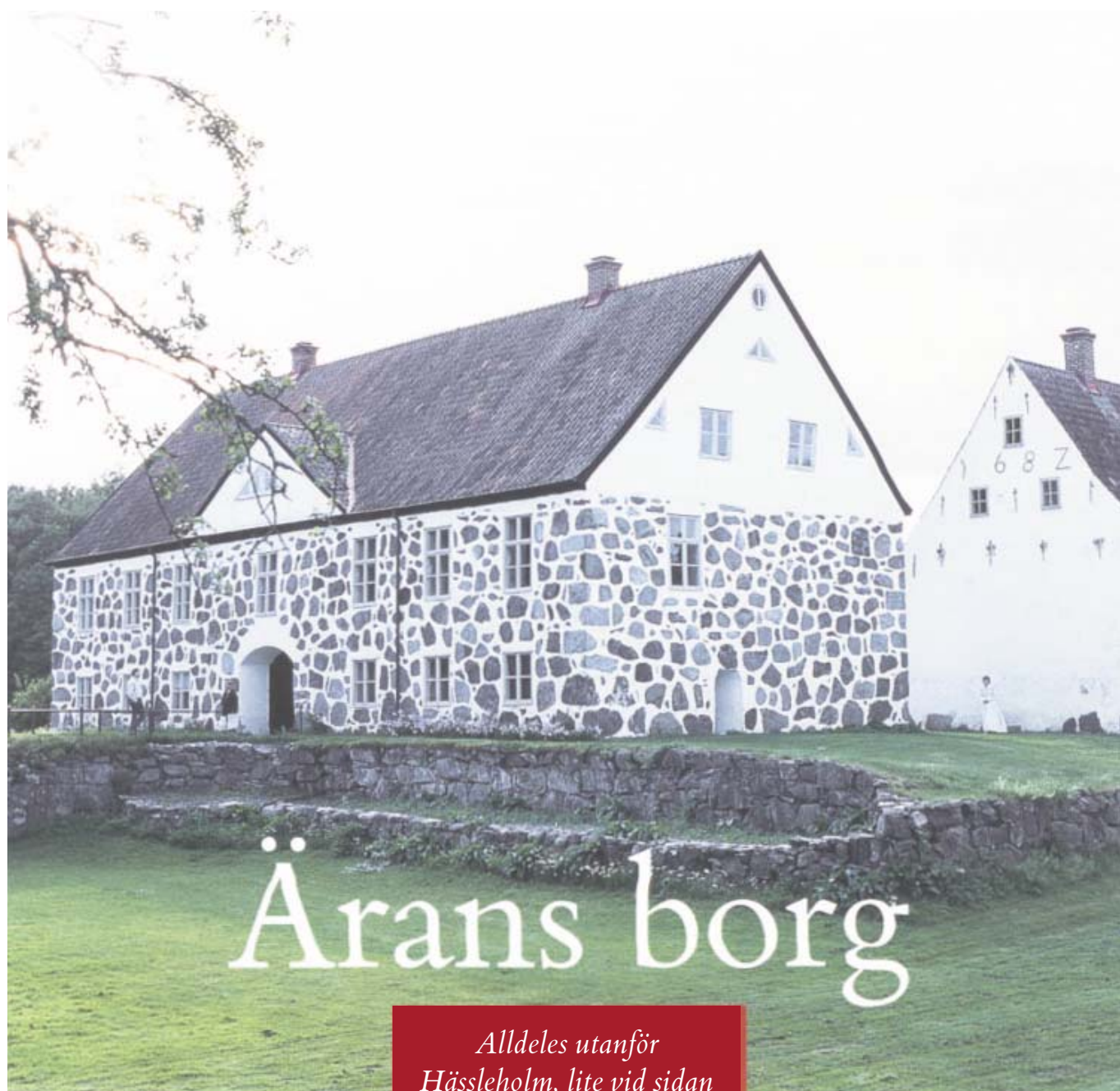

Hovdala slott i västra Göinge

Ärans borg

*Alldeles utanför
Hässleholm, lite vid sidan
av de vanliga stråken,
finns ett av Skånes mest
lockande turistmål.
Hovdala slott, som nyligen
restaurerats genom Statens
fastighetsverk, är numer
fyllt av aktiviteter som gör
att slottets och bygdens
historia blir levande
och gripbar.*

Göingebygden, gränslandet mellan Småland och Skåne, var i flera hundra år skådeplatsen för de eviga striderna mellan Sverige och Danmark, och den som slog ner sina bopålar här fick se till att vara väl befäst.

Väl befäst var också Hovdala slott som ligger i Brönnestads socken och Västra Göinge härad, i sänkan mellan Matterödsåsen och Göingeåsen nära Finjasjöns södra strand.

Det är en gammal gård som om-

nämns första gången 1130, men då låg den troligen längre åt sydost. Sitt nuvarande läge fick anläggningen under senmedeltiden just för att kunna motstå belägring och stormning. Själva borgholmen omgärdades då av vallgravar som fylldes med vatten från Finjasjön och byggnaderna uppfördes på pålbäddar i de forna sankmarkerna. Vallgravarna finns fortfarande kvar, men de är för det mesta torrlagda sedan sjön sänktes 1904.

I början av 1400-talet nämns väpnaren Klement Skaldra som innehavare av Hovdala och det sägs också att väpnaren Magnus Rabek eller Rabock ska ha innehaft gården före digerdöden. I slutet av 1400-talet kom Hovdala i den gamla skånska adelssläkten Laxmands ägo och under deras tid uppfördes gårdens äldsta bevarade hus – mangårdens norra länga.

Else Björnsdatter Laxmand gifte sig med den danske rikskanslern Ejler Grubbe och slottet hamnade på så vis

hos denna släkt. Deras son Sivert ärvde Hovdala 1585 och han lät år 1600 bygga det mäktiga port- och försvarstornet som leder in till förborgen eller ladugården. Under Kalmarkriget belägrade svenskarna Hovdala två gånger vintern 1612. Knektarna fick dock snöpligen dra iväg med oförrättat ärende sedan de misslyckats med att erövra det mäktiga porttornet och förslösat kulor och krut på konstgjorda försvarare av halm, som den sluge Grubbe ställt ut. En kalkstensplatta som sattes upp på tor-

net 1633 minner om dessa händelser.

Sivert Grubbe avträdde Hovdala till sin måg Joachim Beck. Denne spekulative man förlorade dock hela sin stora förmögenhet på Andrarums alunbruk och hans kreditorer tillförsäkrade sig Hovdala. Bland fordringsägarna fanns stormannen Kristoffer Gjedde och genom honom kunde hans sväger, räntmästaren vid danska armén Jens Michelsen, överta Hovdala 1654. Michelsen var född på Jylland 1621 och fick ekonomiska intressen i Skåne. Han var

Den yttre borggården domineras av det massiva porttorn som Sivert Grubbe lät uppföra år 1600 och som stod emot svenskarnas belägringar under Kalmarkriget. Till vänster ligger Hovdalas yngsta byggnad – stallet från 1863 som i dag rymmer restaurang och utställningshall.

gift med Anna Gjedde, syster till ovan-nämnde Kristoffer Gjedde.

När Skåne blev svenskt 1658 överflyttade Michelsen under vånda sina lojaliteter till svenska kronan. Detta ledde i sinom tid till en påhälsning av snapphanarna den 7 augusti 1678, men också till att han förlänades svenskt adelsskap under namnet Ehrenborg år 1687. Adliga friheter för Hovdala hade han dock fått redan elva år tidigare.

Den ödesdigra augustidagen lyckades snapphanarna bemäktiga sig Hov-

dala och brände ned det mesta av gården som de betraktade som ett förrådarnäste. Jens Michelsen själv flydde i båt över Finjasjön. Efter snapphanehärjningarna skyndade han sig att återuppbygga Hovdala och då tillkom flera av dagens byggnader.

Jens Michelsens sonson, ryttmästaren Casper Ehrenborg, drev ett för sin tid högklassigt stuteri på Hovdala och genom två stiftelsebrev 1731 och 1751 gjorde han gården till fideikommiss. Hovdala stannade sedan i släktens ägo

till år 1944, då godset exproprierades av svenska staten för att marken skulle användas som militärt övningsområde för P2 och T4. Familjen Ehrenborg stannade dock kvar som arrendatorer fram till 1981 då den siste godsägaren, Casimir Ehrenborg, avled. I samband med exproprieringen blev Hovdala slott statligt byggnadsminne år 1947.

Hovdala var en mycket stor gård; fram till 1900-talets början omfattade den 12 500 hektar med 190 arrendegårdar och ända fram till statens expropri-

Då man som besökare vandrar runt i den östra längan känns det ibland som om tiden stannat. Under visningarna befolkas våningen av figurer som till synes omedvetna om betraktaren sysslar med sitt och tycks vara fångna i sin egen tid. I nya matsalen alldeles innanför entrén har man satt sig till bords under den magnifika jugendtakkronan.

ering 1944 var arealen 4 000 hektar. Omvandlingen av ägorna till militärt övningsfält innebar en våldsam ödeläggelse genom att mängder med torp, arrendegårdar och andra byggnader revs.

Efter Casimir Ehrenborgs död var slottet länge stängt, men år 1995 började Fastighetsverket att restaurera Hovdala för att kunna öppna gården för allmänheten, och i juli 1998 kunde återinvigningen ske. En andra restaureringsetapp påbörjades följande år.

Tårtkalas i stenstallet

Det är Hässleholms kommun som har hand om driften av och verksamheten vid Hovdala slott, som under sommaren är skådeplatsen för många olika aktiviteter under ledning av intendenten Inger Torebo.

Det stora trädgårdsintresse som under de senaste decennierna växt sig

starkt i Sverige har inte lämnat Hovdala oberört. Den stora parken, som är en viktig del av den samlade miljön, har satts i stånd och köksträdgården har återskapats. Det nyrestaurerade orangeriet från 1799 används i dag som utställningslokal, men också som vigselrum.

År 2002 är trädgårdsår på Hovdala och söndagen den 29 september var det skördefest, och då bjöds köksträdgårdens skatter ut till försäljning.

Hovdalas yngsta byggnad är stallet vid yttre borggården. Det uppfördes av kvadersten 1863 och med sina tegelfyllda korsvirkesgavlar är den ett vackert prov på 1800-talets lantbyggnadskonst. På 1950-talet rev militären ut inredningen och använde sedan huset som förråd.

Byggnaden renoverades 1998–99 och i dag finns där Hovdalas café och restaurang samt en utställningshall. I café-

et kan man bland mycket annat njuta av fröknarna Ehrenborgs specialitet Hovdالاتårtan.

Under våren 2003 kommer ett utemuseum som är öppet året runt att skapas i det gamla vagnslidret från 1680. Det kommer att utformas så att det kan stå emot väder, vind och årets temperaturväxlingar och berätta kortfattat om Hovdalas historia.

På yttre borggårdens västra sida ligger en väldig loge av sten som Jens Michelsen uppförde 1680, och här ordnas dans under onsdagskvällarna i juli.

Men också de tiljor som föreställa världen har lagts ut inom gårdens hank och stör och Studiefrämjandet och Hässleholms teatersällskap bjöd under juli och augusti på en kärlekskomedi i slottsmiljö, där inre borggården passligt nog var huvudscen.

Sommarens berättaraftnar avslutades den 26 augusti då parken illuminerades

Det Ehrenborgska biblioteket som det ser ut efter restaureringen. Tapeterna på bilden är framtagna av Lim och handtryck i Göteborg och saluförs just som Hovdala bibliotek.

Nedan. Biblioteket som det såg ut vid Nordiska museets dokumentation 1961.

och en av Hovdalas många osaliga andar, riddaren på den svarta hästen, uppenbarade sig för menigheten.

I riarnas viste

Häst och karl – det en gång livsviktiga samspel mellan djur och människa för-

utsatte den kunskap som på dessa breddgrader uttrycks med ordet 'ria'. Ria kunde kronprinsarna i Malmö och ria kunde herrarna till Hovdala och mitt på inre borggården låg deras stensatta ridvolt.

Det ehrenborgska hemmet, som till

stor del står oförändrat sedan Casimir Ehrenborgs tid, förmedlar minnen av bålda kavallerister och längesedan ridna Hubertusjakter. Och i rummen tycker man sig fortfarande kunna förnimma den diskreta doften av häst och stall ur väl begagnade uniformer, klickandet från jakthundarnas tassar och de spröda tonerna ur en halvstämd taffel.

Slottet, eller mangården, består av tre längor som samlar sig kring inre borggården på den vallgravsomslutna borgholmen. Den norra längan är den äldsta av gårdens byggnader, ankarjärnen på fasaden bildar årtalet 1511 och husets äldsta delar skulle således ha tillkommit när Björn och Mads Laxmand var herrar till Hovdala. Den övre våningen har byggts i olika etapper – delar av det översta bjälklaget har daterats till 1749. I denna byggnad finns bland annat det stora köket och själva privatbostaden, men också gårdskontoret

med sitt amerikanska skrivbord och det ehrenborgska biblioteket. Det enda någorlunda moderna inslaget i bostadsvåningen är en teve av aktningstvård ålder – men utsökt charm har barnkammaren med inredning och leksaker från 1900-talets början.

Den östra längan uppfördes av Jens Michelsen 1681–82, sannolikt på rester av en äldre källare i söder. I början av 1800-talet inreddes här en representativ våning i empirestil, som med sina tillskott från senare epoker ger en bild av ett svunnet levnadssätt och lantadelns diskreta charm.

Det första rummet i representationsviten är gamla matsalen eller musikrummet. Det upptar husets hela bredd och har utgång till trädgårdsverandan, som byggdes i slutet av 1800-talet. Rummet har en påtaglig 1910-talsstämning, som inte minst förmedlas av den lustiga takkronan i glas.

Salongen, som är nästa rum, pryds av tapeter med idylliska landskapsscener – tryckta hos de berömda tapetryck-

arna Dufour & Leroy i Paris i början av 1800-talet.

Gröna förmaket, även kallat vapenrummet eller jaktrummet, har däremot fått nytillverkade tapeter efter gammal förlaga. En gång var det fyllt av allehanda maskulina ting, som skinn av döda djur, vapen och rustningar. Här fanns också den järnbeslagna kista i vilken Hovdals förnämliga arkiverades – köpebrevet från 1654, fideikommissbrevet från 1731 och andra viktiga handlingar.

Mot gårdssidan motsvaras vapenrummet av vita och röda kabinetten, två små intima rum som ägnade åt förtroliga samtal.

Vita salen däremot är ett ståtligt rum som upptar husets hela bredd och således får ljus från två håll. Väggarna är dekorationsmålade direkt på putsen med spjalverk och bladslingor med fåglar i hängande ringar – allt hållet i grönt och gult.

Rumssviten avslutas med två rum som ursprungligen var gåstrum; det

västra av dem hyser en gustaviansk kanelugn med dekor i gult, grönt och violett.

Nya matsalen, som ligger strax innanför entrén, har inredning från 1800-talets senare del och ovanför matsalsbordet hänger en praktfull fotogenhängslampa av mässing i jugendstil.

Under visningarna befolkas den ehrenborgska våningen av figuranter som, likt gengångare, oväntat materialiserar sig i de tysta rummen där tiden har stannat.

De 1900-talsmiljöer som bevarats eller återskapats ger en mycket påtaglig känsla av tidens gång.

Salongen med sina exklusiva tapeter, tryckta av firman Dufour & Leroy i Paris vid 1800-talets början.

Gamla matsalen eller musikrummet 1961. Otto Lindblad, studentsångarnas grundare, besökte ofta familjen och musicerade just här med barnen Ehrenborg.

En häst, ett rep och en bom

Vid borggårdens västra sida fanns tidigare en korsvirkeslänga, men sedan den rivits i början av 1800-talet uppfördes den södra längan 1807 för att inrymma bostäder för tjänstefolk samt gästrum. Huset har också använts som arrendatorsbostad. Många i familjen Ehrenborg var ju militärer, åtminstone under en period av sitt liv, och därför rimligtvis intresserade av fysiska aktiviteter. Det är för övrigt en ödets ironi att det just var militären som gav dödsstöten åt det ehrenborgska fideikommisset.

Christian Abraham Ehrenborg var officer vid Skånska husarerna och god vän med Per Henrik Ling – den svenska gymnastikens fader. På södra längans vind inredde han i början av 1800-talet efter Lings anvisningar en gymnastiksal, och här finns ännu en stoppad häst, ett rep och en bom – blygsamma minnen av de övningar som en gång gav den svenska kroppskulturen världsrykte.

I samma byggnad finns nu också

Hovdals butik, där man kan köpa souvenirer med anknytning till gården och biljetter till de olika evenemangen.

Genom portvalvet blickar man ut över vallgraven, yttre borggårdens stora gräsplan och Sivert Grubbes mäktiga porttorn.

Hovdala förmedlar inte det arbetande folkets villkor eller den skånska

högadelns liv i salar och salonger, utan en anspråkslösare högreståndsmiljö. En miljö som en stor del av lantadeln, de ofrälse godsägarna och landsortens högre borgerskap levde i under en svunnen tid, som inte är så långt borta.

*Staffan Nilsson;
Fil. dr i konstvetenskap,
byggnadsantikvarie*

Ett av de två gästrummen som ligger söder om Vita salen. Detta är möblerat med en hälsning till alla militärer som besökt gården! Personen på bilden är en del av de ögonblicksscener som ingår vid guidningarna.